

zaś chodzi o granice horyzontalne, to przykładowo w orzeczeniu w sprawie *Marshall II*¹, potwierdzonym później w orzeczeniu w sprawie *Faccini Dori*² sąd wspólnotowy orzekł, iż osoba fizyczna nie może korzystać z bezpośredniego stosowania dyrektywy w stosunku do innej osoby fizycznej.

Dodać trzeba, że w ścisłym związku z omawianym zagadnieniem pozostaje niedawne orzeczenie Trybunału w sprawie *Francovich i Bonifaci przeciwko Republice Włoskiej*³, już choćby z tego powodu, że – jak podkreśla Ukrow – stanowi ono ingerencję w zwierzchność finansową państw członkowskich. Sprawa ta dotyczyła wykładni dyrektywy 80/987/EWG, nakładającej na państwa członkowskie obowiązek stworzenia mechanizmu gwarantującego pracownikom wypłatę należnych im świadczeń w wypadku bankructwa pracodawcy. Dokonując z inicjatywy dwóch sądów włoskich wykładni tej dyrektywy na podstawie art. 177 Traktatu o EWG Trybunał orzekł w swym orzeczeniu, że państwo członkowskie winno – pod pewnymi warunkami – wynagrodzić szkody, powstałe u osób fizycznych w wyniku braku implementacji do prawa tego państwa dyrektywy 80/987/EWG. Ukrow w swych wywodach podpira się często analizą orzecznictwa Trybunału, a słynnemu orzeczeniu *Francovich i Bonifaci* poświęca ponad sześćdziesiąt stron (!). Aktualność książki podkreślona jest jeszcze okolicznością, iż już po jej ukazaniu się właśnie Republika Federalna Niemiec została w równie głośnym orzeczeniu w sprawie *M. P. Travelline (Erich Dillenkofer i in. przeciwko Republice Federalnej Niemiec)* skazana przez Trybunał Europejski na zapłatę wysokich odszkodowań własnym obywatelom z powodu nieimplementowania w terminie do dnia 31 grudnia 1992 r. dyrektywy Rady nr 90/314/EWG z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie tzw. podróży ryczałtowych⁴.

Autor – znany z wcześniejszych publikacji z dziedziny prawa wspólnotowego i prawa środków masowego przekazu – jest pracownikiem *Staatskanzlei des Saarlandes* oraz wykładowcą przedmiotu *Europäisches Verwaltungsrecht* w Instytucie Europy w Saarbrücken.

Prezentowana monografia winna znaleźć się na liście obowiązkowych lektur każdego prawnika zajmującego się prawem wspólnotowym.

Andrzej Graś

MANFRED MOHR (Hrsg.): *Friedenssichernde Aspekte des Minderheitenschutzes in der Ära des Völkerbundes und der Vereinten Nationen in Europa*. Schriftenreihe der Juristischen Fakultät der Europa-Universität Viadrina Frankfurt (Oder), Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg-New York 1996, 362 ss.

W jednym z najbardziej renomowanych światowych wydawnictw naukowych – *Springer-Verlag*, ukazały się materiały z konferencji, która odbyła się w dniach 25-28 września 1995 r. w siedzibie Instytutu Zachodniego. Organizatorami konferencji nt. „Ochrona mniejszości narodowych w epoce Ligi Narodów i Organizacji Narodów Zjednoczonych jako element zapewnienia pokoju. 75 lat Ligi Narodów, 50 lat Organizacji Narodów Zjednoczonych” był Instytut Zachodni

¹ *M. H. Marshall przeciwko Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority*, orzeczenie z dnia 2 sierpnia 1993 r. sprawa nr C-271/91, Sammlung der Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofes (Slg.) 1993, s. I-4367.

² *Paola Faccini Dori przeciwko Reclab Srl.*, orzeczenie z dnia 14 lipca 1994 r., sprawa nr C-91/92, Slg. 1994, s. I-3325.

³ Orzeczenie z 19 listopada 1991 r., sprawy połączone nr C-6/90 oraz C-9/90, Slg. 1991, s. I-5357 i nast.

⁴ Orzeczenie z dnia 8 października 1996 r. w sprawach połączonych nr C-178/94, C-179/94, C-188/94, C-190/94 (jeszcze nieopublikowane w Slg.)

oraz Uniwersytet Europejski „Viadrina” z Frankfurtu nad Odrą przy współudziale poznańskiego uniwersytetu (por. obszerne sprawozdanie z tej konferencji pióra Haliny Janickiej zamieszczone w „Przeglądzie Zachodnim” nr 4/1995, ss. 224-229).

W obszernej, liczącej 362 str. książce, opublikowano teksty dwudziestu jeden autorów, głównie z Polski i Niemiec, ale także z Holandii i Bułgarii. Prace zgromadzono w trzech dużych blokach tematycznych.

W pierwszej części tej interesującej pracy znajdujemy opracowania dotyczące ochrony mniejszości w ramach Ligi Narodów (LN), a także stanowisko Polski i Niemiec wobec postanowień LN dotyczących mniejszości narodowych.

W części drugiej zamieszczono materiały dotyczące roli i znaczenia ONZ, Rady Europy, OBWE i praw Unii Europejskiej w dziedzinie ochrony praw mniejszości. Znajdujemy tam także rozważania na temat definicji mniejszości oraz ochrony mniejszości jako prawa obywatelskiego i prawa człowieka.

W ostatniej części noszącej tytuł *Polityczna i prawna sytuacja ochrony mniejszości państw europejskich* zamieszczone są rozważania na temat statusu mniejszości w konstytucjach krajów środkowoeuropejskich, sytuacji mniejszości na pograniczu duńsko-niemieckim, klauzul dotyczących ochrony mniejszości narodowych w nowych dwustronnych traktatach Polski z państwami sąsiednimi oraz politycznych aspektów ochrony mniejszości narodowych w Polsce i na Litwie.

Godnym podkreślenia jest fakt, iż w tym prestiżowym wydawnictwie wstęp, obszerne sprawozdanie z konferencji oraz wielostronicowe streszczenia wszystkich opracowań, opublikowane są w języku polskim. Zwraca także uwagę staranna redakcja naukowa i edytorska. Praca godna polecenia każdemu kto interesuje się przeszłością i teraźniejszością mniejszości narodowych w Europie.

Andrzej Sakson

Bundesarchiv, Russischer Staatlicher Archivdienst, Russisches Staatliches Militärarchiv: Reichswehr und Rote Armee. Dokumente aus den Militärtarchiven Deutschlands und Rußlands 1925 - 1931, herausgegeben für das Bundesarchiv von Friedrich P. Kahlenberg, für den Russischen Archivdienst von Rudolf G. Pichoja, für das Russische Staatliche Militärarchiv von Ljudmila V. Dvojnych, bearbeitet von Kai von Jena und Natalja E. Elisseeva unter Mitarbeit von Hannsjörg F. Buck und Ivan V. Uspenskij, Koblenz 1995, 127 ss. + 1 nlb.

W lipcu 1992 r. podpisana została umowa między niemieckim Archiwum Federalnym a Rosyjską Służbą Archiwalną, ustalająca zasady współpracy archiwistów RFN i Federacji Rosyjskiej. Umowa przewiduje m.in. wspólne redagowanie i wydawanie zbiorów dokumentów dotyczących dziejów stosunków niemiecko-rosyjskich, w tym też – niemiecko-radzieckich. Pierwsza publikacja, będąca efektem tej współpracy, poświęcona została niemiecko-radzieckim stosunkom wojskowym w okresie republiki weimarskiej.

Praca ta, wydana i wydrukowana staraniem *Bundesarchiv*, jest stosunkowo trudno dostępna toteż zasygnalizowanie jej istnienia i choćby najkrótsze przedstawienie zawartości polskiemu czytelnikowi wydaje się szczególnie sensowne. Na zbiór składa się dziesięć dokumentów z lat 1925-1931, pięć – z archiwów rosyjskich, drugie tyle – ze zbiorów przechowywanych w Republice Federalnej. Dokumenty niemieckiej proveniencji to: raport kapitana (późniejszego generała) Kurta Studenta z jego podróży do ZSRR (datowany 10 września 1926), sprawozdanie pułkownika